



ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Františka Ištvánka a soudců Mgr. Víta Bičáka a JUDr. Pavla Simona v právní věci žalobce **F. H.**, **[redacted]** narozeného **[redacted]** bytem v **[redacted]** zastoupeného JUDr. Václavem Teubnerem, advokátem, se sídlem v Praze 4, Doudlebská 1046/8, proti žalované **České republice – Ministerstvu spravedlnosti**, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 424/16, o náhradu nemajetkové újmy, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 20 C 181/2011, o dovolání žalované proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016, č. j. 69 Co 99/2016-419, takto:

I. Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016, č. j. 69 Co 99/2016-419, se v rozsahu vyhovující části výroku II a v nákladových výrocích III a IV **zrušuje** a věc se **vrací** v tomto rozsahu Městskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

II. V rozsahu vyhovující části výroku I rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 11. 5. 2016, č. j. 69 Co 99/2016-419, se dovolání žalované **odmítá**.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

1. Žalobce se žalobou domáhal zaplacení částky 500 000 000 Kč s příslušenstvím, která měla představovat zadostiučinění za nemajetkovou újmu, a to jednak za nepřiměřenou

délku trestního řízení vedeného proti žalobci u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. [REDAKCE] ve výši 150 000 000 Kč, za samotné trestní stíhání žalobce ve výši 200 000 000 Kč a za nemajetkovou újmu způsobenou v souvislosti s rozhodnutím o vzetí žalobce do vazby ve výši 150 000 000 Kč.

2. Obvodní soud pro Prahu 2 (dále jen „soud prvního stupně“) rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci 7,75 % p. a. úrok z prodlení z částky ve výši 288 900 Kč od 24. 11. 2011 do 18. 10. 2013 (výrok I), zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované zaplatit žalobci částku ve výši 149 487 600 Kč, spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení od 19. 10. 2013 do zaplacení, a dále spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení z částky ve výši 149 711 100 Kč od 24. 11. 2011 do 18. 10. 2013 (výrok II), uložil žalované povinnost zaplatit žalobci 7,75 % p. a. úrok z prodlení z částky ve výši 279 125 Kč za dobu od 24. 11. 2011 do 30. 1. 2013, dále spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení z částky ve výši 235 875 Kč od 31. 1. 2013 do zaplacení, a dále spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení z částky ve výši 43 350 Kč od 31. 1. 2013 do zaplacení (výrok III). Konečně zamítl žalobu na uložení povinnosti žalované zaplatit žalobci částku 199 720 875 Kč, spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení od 24. 11. 2011 do zaplacení (výrok IV) a rozhodl, že žalovaná je povinna nahradit žalobci náklady řízení ve výši 55 045,75 Kč, k rukám právního zástupce žalobce, advokáta JUDr. Václava Teubnera (výrok V).

3. V předmětné věci jde o druhé rozhodnutí soudu prvního stupně. Předchozím rozsudkem ze dne 17. 12. 2014, č. j. 20 C 181/2011-315, byla žalované uložena povinnost zaplatit žalobci částku 524 775 Kč s úrokem z prodlení ve výši 7,75 % ročně z této částky od 24. 11. 2011 do zaplacení a na náhradě nákladů řízení částku 22 272,75 Kč (výrok I) a současně zamítnuta žaloba, kterou se žalobce domáhal na žalované zaplacení částky 499 343 225 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z této částky od 24. 11. 2011 do zaplacení (výrok II). K odvolání obou účastníků Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 29. 4. 2015, č. j. 69 Co 135/2015-354, zrušil rozsudek soudu prvního stupně v části vyhovujícího výroku I o věci samé ohledně částky 288 900 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně od 24. 11. 2011 do zaplacení, jakož i v části o náhradě nákladů řízení, a rovněž v zamítavém výroku II o věci samé ohledně částky 349 475 225 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z této částky od 24. 11. 2011 a v tomto rozsahu vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Rozsudek soudu prvního stupně v části vyhovujícího výroku I o věci samé ohledně úroků z prodlení ve výši 7,75 % p. a. z částky 235 875 Kč od 24. 11. 2011 do 30. 1. 2013 potvrdil, stejně jako v zamítavém výroku II o věci samé ohledně částky 149 868 000 Kč se 7,75 % úrokem z prodlení ročně z této částky od 24. 11. 2011 do zaplacení. Ohledně úroků z prodlení ve výši 7,75 % p. a. od 24. 11. 2011 do 30. 1. 2013 z částky 43 250 Kč odvolací řízení zastavil. Dle odvolacího soudu nebylo jasné, v jakém rozsahu měl být přiznán nárok na odškodnění za imateriální újmu z titulu nezákonné vazby a z titulu nezákonného trestního stíhání žalobce a soudu prvního stupně uložil si toto ujasnit, když žalovaná již žalobci na tyto nároky plnila mimosoudně částku 132 000 Kč.

4. Usnesením soudu prvního stupně ze dne 22. 6. 2015, č. j. 20 C 181/2011-358, bylo řízení co do částky ve výši 512 400 Kč spolu se 7,75 % p. a. úrokem z prodlení od 19. 10. 2013 do zaplacení zastaveno, neboť v tomto rozsahu vzal žalobce žalobu zpět.

5. Poté co bylo rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 17. 12. 2014, č. j. 20 C 181/2011-315, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2015, č. j. 69 Co 135/2015-354, pravomocně rozhodnuto o nároku žalobce na náhradu nemajetkové újmy požadované z titulu nepřiměřené délky trestního řízení vedeného proti žalobci a částečně též o jeho nároku na přiměřené zadostiučinění z titulu nezákonného rozhodnutí o zahájení

trestního stíhání, když žalobci byla pravomocně přiznána částka ve výši 279 125 Kč, zabýval se soud prvního stupně nároky žalobce na finanční náhradu nemajetkové újmy z titulu výkonu vazby a zbývajícím rozsahem nároku na finanční odškodnění nemajetkové újmy za vydání rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (nezákonné rozhodnutí).

6. Soud prvního stupně vzal za prokázané, že se žalobce dopisem ze dne 16. 5. 2011 domáhal po žalované v rámci předběžného projednání zaplacení částky ve výši 500 000 000 Kč představující přiměřené zadostiučinění za způsobené životní útrapy a následky v souvislosti s trestním řízením vedeným u Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. [REDAKCE]. Žalovaná reagovala dopisem ze dne 21. 11. 2011, v němž žalobci sdělila, že v uvedeném řízení došlo k nesprávnému úřednímu postupu ve smyslu § 13 odst. 1 zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů (dále jen „OdpŠk“), a to v podobě nepřiměřené délky tohoto řízení. Jelikož se samotné konstatování práva v daném případě nejevilo jako dostačující, poskytla žalovaná přiměřené zadostiučinění ve výši 132 000 Kč.

7. Žalobci bylo dne 1. 3. 2000 sděleno obvinění pro trestný čin podvodu podle § 250 odst. 1, 4 zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon (dále jen „trestní zákon“), spáchaného ve spolupachatelství podle § 9 odst. 2 trestního zákona. Dne 10. 3. 2000 byl žalobce zadržen a usnesením Okresního soudu v Ústí nad Labem ze dne 12. 3. 2000, č. j. [REDAKCE] bylo rozhodnuto o jeho vzetí do vazby. Z vazby byl žalobce pronuštěn usnesením Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 4. 2001, č. j. [REDAKCE]. Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 29. 9. 2008, č. j. [REDAKCE] byl žalobce zproštěn obžaloby podle § 226 písm. b) zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (dále jen „trestní řád“). Vrchní soud v Praze rozsudkem ze dne 24. 11. 2010, č. j. [REDAKCE] zrušil uvedený rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem a znovu rozhodl tak, že se žalobce podle § 226 písm. a) trestního řádu zprošťuje obžaloby pro skutky spočívající v jednání popsáném v rozsudku. Tento rozsudek nabyl právní moci dne 24. 11. 2010. Dovolání nynějšího žalobce proti rozsudku Vrchního soudu v Praze bylo usnesením Nejvyššího soudu ze dne 30. 1. 2013, č. j. 5 Tdo 344/2012-446, odmítnuto.

8. Soud prvního stupně vzal rovněž za prokázané, že rozhodnutím předsedy České advokátní komory ze dne 2. 2. 2005, sp. zn. [REDAKCE] nebyl žalobce zapsán do seznamu advokátů České advokátní komory vzhledem k tomu, že nesplňoval podmínku stanovenou v § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, spočívající v bezúhonnosti žadatele s ohledem na to, že žalobce jako žadatel uvedl, že od 10. 3. 2000 je trestně stíhán pro podezření ze spáchaní trestného činu podle § 250 odst. 1, 4 trestního zákona. S účinností [REDAKCE] byl žalobce jmenován členem Správní rady Univerzity [REDAKCE] a s účinností od [REDAKCE] byl žalobce z této funkce odvolán.

9. Dne 22. 1. 2009 byla u Okresního soudu v Ústí nad Labem podána žaloba o rozvod manželství, a to ve věci žalobkyně [REDAKCE] J. [REDAKCE] H. [REDAKCE] proti žalovanému nynějšímu žalobci. Žalobkyně v žalobě mimo jiné uvedla, že manželství považuje za hluboce a trvale rozvrácené z důvodu okolností, které nemohla ovlivnit a nemohl je ovlivnit ani žalobce, [REDAKCE] a dále pak v roce 2000 bylo proti němu zahájeno trestní řízení, kdy byl nezákonně obviněn ze spáchaní podvodů velkého rozsahu. Po dobu více jak jednoho roku byl neoprávněně ve vazbě a obžaloby byl zproštěn až rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem pod sp. zn. [REDAKCE]. Došlo k tomu, že celá rodina byla prakticky vyloučena z běžného života z důvodu zásahů policie do soukromí, jakož i do

majetkové sféry a z důvodu řady pomlouvačných článků v novinách. Žalobkyně byla a je stále vyloučena ze společenského i náležitého pracovního uplatnění a došlo i ke zhoršení jejího zdravotního stavu. Okresní soud v Ústí nad Labem rozsudkem ze dne 26. 2. 2009, č. j. [REDAKCE] manželství rozvedl. O předmětném trestním řízení pojednávala rovněž řada článků v tisku a bylo vyslechnuto několik svědků.

10. Po právní stránce soud prvního stupně věc posoudil podle § 1, 5, 13 a 31a OdpŠk a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Za vazební stíhání resp. výkon vazby žalobce původně požadoval zaplacení částky ve výši 150 000 000 Kč. Jelikož však žalovaná na tento nárok již žalobci poskytla plnění ve výši 512 400 Kč, byla v tomto rozsahu žaloba vzata zpět a řízení bylo výše uvedeným usnesením co do této částky zastaveno, žalobce tak požadoval finanční odškodnění vazby v částce ve výši 149 487 600 Kč. Za vydání rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (nezákonné rozhodnutí) žalobce původně požadoval zaplacení částky ve výši 200 000 000 Kč, a jelikož žalovaná byla pravomocně uložena povinnost z tohoto titulu zaplatit žalobci částku ve výši 279 125 Kč, požadoval žalobce částku ve výši 199 720 875 Kč.

11. V případě požadavku žalobce na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou vazebním stíháním, resp. výkonem vazby, postupoval soud dle § 31a odst. 2 OdpŠk. Jelikož kritéria v podobě povahy trestní věci a následků v osobní sféře žalobce již byla zohledněna v rozsudku téhož soudu ze dne 17. 12. 2014, č. j. 20 C 181/2011-315, při stanovení zadostiučinění za nepřiměřenou délku trestního stíhání, což je dle soudu prvního stupně nutné zohlednit i při stanovení přiměřeného zadostiučinění za újmu způsobenou výkonem vazby žalobce, aby nedocházelo ke dvojitmu odškodnění téhož, zabýval se soud kritériem v podobě trvání vazby. Žalobce byl na osobní svobodě omezen v době od 10. 3. 2000 do 25. 4. 2001, tj. celkem 412 dnů. Již samotné držení ve vazbě má z povahy věci negativní dopady do svobody pohybu či do práva na soukromí a v tomto ohledu výkon vazby sám o sobě působí újmu na základních právech, svobodách a důstojnosti dotčené osoby. Dále působí stres, nejistotu, úzkost apod. Kontakt žalobce s rodinnými příslušníky byl minimální, bylo porušeno jeho právo na rodinný život a zároveň, jak již bylo uvedeno, i vazba v souvislosti s daným trestním stíháním měla dopady do jeho profesního života, když o celém průběhu trestního stíhání, tj. včetně vazby, byla médií informována široká veřejnost, což se promítlo i ve společenské pověsti a cti žalobce, o čemž vypovídali vyslechnutí svědci. Soud prvního stupně proto při zohlednění uvedených skutečností stanovil zadostiučinění za prvních 5 dnů vazby v částce ve výši 800 Kč za den, při vědomí toho, že první dny vazby obecně jsou zadrženu osobou vnímány obzvláště intenzivně, kdy dochází k prvotnímu šoku ze zatčení a jedná se tak zpravidla o neintenzivněji pocíťované období, neboť jsou náhle narušeny téměř veškeré složky každodenního života a za zbývajících 407 dnů trvání vazby pak soud stanovil částku ve výši 700 Kč za den. Celkem tak zadostiučinění za výkon vazby žalobcem bylo stanoveno částkou ve výši 288 900 Kč. Vzhledem k tomu, že žalovaná z tohoto titulu žalobci poskytla plnění ve výši 512 400 Kč, soud žalobu ve výroku II v uvedeném rozsahu zamítl.

12. V případě nároku žalobce na přiměřené zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou trestním stíháním soud prvního stupně odkázal na závěry uvedené ve svém rozsudku ze dne 17. 12. 2014, č. j. 20 C 181/2011-315. Při stanovení základní částky pak postupoval analogicky jako v případě stanovení přiměřeného zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení, o kterém již bylo pravomocně rozhodnuto. Žalobci byla zmíněným rozsudkem, který byl v předmětném rozsahu potvrzen odvolacím soudem, přiznána částka ve výši 279 125 Kč. Od takto přiznané částky, když postup, jakým způsobem k této částce soud dospěl, je zmíněn v odkazovaném rozsudku, neměl soud prvního stupně důvod se odchylovat,

neboť odpovídá všem zákonem stanoveným kritériím, která byla soudem vzata při jejím výpočtu v úvahu a představuje tak odpovídající zadostiučinění za žalobci takto vzniklou nemajetkovou újmu. Požadavek žalobce na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu z důvodu samotného trestního stíhání soud ve zbývající výši proto neshledal opodstatněným a ve výroku IV jej jako nedůvodný zamítl.

13. Ve výrocích I a III bylo žalobci přiznáno příslušenství v podobě zákonných úroků z prodlení ve smyslu § 517 odst. 1 věta první zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, platného do 31. 12. 2013, když v této době se žalovaná dostala do prodlení ve spojení s § 15 odst. 1, 2 OdpŠk, podle něhož má stát povinnost uspokojit požadavek poškozeného nejpozději do šesti měsíců ode dne, kdy poškozený svůj nárok řádně uplatnil postupem podle § 14 OdpŠk. V posuzované věci byl nárok u žalované žalobcem uplatněn dne 23. 5. 2011 a žalovaná reagovala dopisem ze dne 21. 11. 2011, kterým sdělila, že poskytuje zadostiučinění ve výši 132 000 Kč z titulu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení. V případě nemajetkové újmy za vazební stíhání, kdy žalobci bylo soudem přiznáno finanční odškodnění ve výši 288 900 Kč, se tak žalovaná ode dne 24. 11. 2011 dostala do prodlení, proto soud prvního stupně žalobci přiznal zákonný úrok z prodlení z této částky do 18. 10. 2013, neboť tohoto dne byla ze strany žalované na tento nárok žalobce zaplacená částka ve výši 512 400 Kč, což nebylo mezi účastníky sporné. V případě nároku žalobce na poskytnutí zadostiučinění nemajetkové újmy z titulu vydání rozhodnutí o zahájení trestního stíhání (nezákonného rozhodnutí), byl žalobci ve výroku III přiznán zákonný úrok z prodlení a to z částky 279 125 Kč, kterou žalovaná zaplatila dne 30. 1. 2013, což žalobce nespornoval. Soud prvního stupně proto přiznal žalobci zbývající úroky z prodlení z této částky, jak je ve výroku III uvedeno.

14. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) k odvolání obou účastníků změnil rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích I a II tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci částku 311 600 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z částky 824 000 Kč od 24. 11. 2011 do 17. 10. 2013 a z částky 311 600 Kč od 18. 10. 2013 do zaplacení; jinak žalobu ohledně částky 149 176 000 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z této částky od 24. 11. 2011 do 17. 10. 2013 a z částky 149 688 400 Kč od 18. 10. 2013 do zaplacení zamítl (výrok I), rozsudek soudu prvního stupně ve výrocích III a IV změnil tak, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci částku 1 160 875 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z částky 1 204 125 Kč od 24. 11. 2011 do 30. 1. 2013 a z částky 1 160 875 Kč od 31. 1. 2013 do zaplacení; jinak žalobu ohledně částky 198 560 000 Kč se 7,75 % úroky z prodlení ročně z částky 198 795 875 Kč od 24. 11. 2011 do 30. 1. 2013 a z částky 198 839 125 Kč od 31. 1. 2013 do zaplacení zamítl (výrok II), uložil žalované povinnost zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení částku 70 545,75 Kč (výrok III) a konečně rozhodl, že žalovaná je povinna zaplatit žalobci na náhradě nákladů odvolacího řízení částku 8 722 Kč (výrok IV).

15. Dle odvolacího soudu bylo nezákonné omezení osobní svobody (412 dnů vazby) hlubokým zásahem do základních práv žalobce, který byl poškozen zejména na osobní svobodě, na cti, rodinném životě, dobrém jméně, společenském postavení i podnikání. Nezákonná vazba trvala více než rok života žalobce. Došlo k ní přesto, že žalobce vznášel argumentaci na svou obhajobu a orgánům činným v trestním řízení se nijak nevyhýbal. Navíc trvání vazby bylo zpochybňováno již v nálezů Ústavního soudu ze dne 30. 11. 2000, sp. zn. III. ÚS 458/2000. Žalobce byl v době vazebního stíhání vysoce podnikatelsky a společensky aktivní osobou a vazební stíhání vážně zasáhlo do těchto aktivit i společenského statusu, když bylo medializováno v místním i celostátním tisku (i se jménem žalobce).

16. Soud prvního stupně dle odvolacího soudu nevhodně zvolil určení odpovídajícího finančního zadostiučinění nízkou paušální částkou s odlišením vyšší intenzity zásahu v prvních dnech nezákonné vazby. Vzhledem k závažnosti zásahu nezákonné vazby do výše uvedených sfér života žalobce, který byl před tím bezúhonným člověkem, je dle odvolacího soudu třeba stanovit odškodnění nemateriální újmy vzniklé nezákonnou vazbou výrazně vyšší částkou, tj. 2 000 Kč za den nezákonné vazby. Odvolací soud se neztotožnil se soudem prvního stupně ani v tom, že první dny nezákonné vazby způsobovaly žalobci v daném případě jiné útrapy než další dny nezákonného omezení lidské svobody, když trvání vazby mělo pokračující dopad na život žalobce. Odvolací soud tak považoval za přiměřené odškodnění nezákonné vazby v případě žalobce částkou 824 000 Kč (412 dní x 2 000 Kč). Vzhledem k tomu, že žalovaná již dne 18. 10. 2013 žalobci dobrovolně zaplatila z tohoto titulu částku 512 400 Kč (a řízení bylo ohledně této částky částečně zastaveno s příslušenstvím z této částky od 19. 10. 2013 do zaplacení), zbývá k zaplacení částka 311 600 Kč s příslušenstvím.

17. Odvolací soud se ztotožnil se soudem prvního stupně rovněž v tom, že žalobci by se mělo dostat finanční satisfakce i v případě nároku na náhradu nemajetkové újmy za nezákonné trestní stíhání. Soud prvního stupně však dle odvolacího soudu nestanovil finanční zadostiučinění s ohledem na specifické okolnosti konkrétního případu v projednávané věci a nevzal v úvahu kritéria, která mají vliv na rozsah způsobené újmy a neposoudil jejich naplnění v dané věci. Místo toto určoval zadostiučinění za nezákonné trestní stíhání analogicky podle běžných pravidel pro náhradu nemajetkové újmy za nepřiměřenou délku řízení (tu před tím již stanovil, avšak odlišně).

18. Odvolací soud v této souvislosti poukázal na to, že trestní stíhání obecně představuje výrazný zásah do osobního života obviněného. V daném případě byla intenzita zásahu do osobního života žalobce dle odvolacího soudu zvláště závažná, jak v oblasti soukromého života, tak rodinného i pracovního a společenského. Život žalobce byl nezákonným trestním stíháním ovlivněn po 12 let. Žalobce byl přitom jinak bezúhonnou osobou s rozsáhlými podnikatelskými i společenskými aktivitami. V průběhu nezákonného trestního stíhání byl více než rok nezákonně ve vazbě a byl tak v rámci nezákonného trestního stíhání i nezákonně omezen na osobní svobodě. Žalobce byl obviněn a obžalován z trestného činu podvodu, za což mu hrozil vysoký trest (5 – 12 let). Po celou dobu trestního stíhání žil v nejistotě o své přítomnosti i budoucnosti. Jeho osobní, rodinný, pracovní a společenský život byl vážně narušen. Příklad byl opakovaně medializován v místním i v celostátním tisku (včetně jména žalobce). Odvolací soud tak dospěl k závěru, že nemajetková újma za nezákonné trestní stíhání, které po mnoho let významně negativně zasáhlo do všech sfér života žalobce, je výraznější a rozsáhlejší, než jak byla stanovena soudem prvního stupně a je tak na místě ji odškodnit částkou 1 440 000 Kč. Protože žalovaná již žalobci z tohoto titulu uhradila jistinu ve výši 279 125 Kč s příslušenstvím, zbývá k zaplacení částka 1 160 875 Kč s příslušenstvím.

II. Dovolání a vyjádření k němu

19. Rozsudek odvolacího soudu, a to ve výrocích I a II, v částech před středníkem, tj. v rozsahu vyhovujících částí výroků, a dále v závislých nákladových výrocích III a IV, napadla žalovaná (dále též „dovolatelka“), zastoupená pověřeným zaměstnancem s doloženým právníkem vzděláním [§ 241 odst. 2 písm. b) o. s. ř.], včasným dovoláním (§ 240 odst. 1 o. s. ř.).

20. Dovolatelka předně namítá, že odůvodnění dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu nespĺňuje parametry § 157 odst. 2 o. s. ř. a příslušné ustálené rozhodovací praxe dovolacího a Ústavního soudu „a to zejména ve vztahu k přesvědčivosti a přezkoumatelnosti zejména srozumitelnosti úvah a následných právních závěrů Městského soudu v Praze, které se promítly do meritorního rozhodnutí ve věci samé.“ V této souvislosti dovolatelka poukázala na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 23. 3. 2010, sp. zn. 32 Cdo 1192/2008, ze dne 29. 5. 2013, sp. zn. 30 Cdo 1238/2013, ze dne 23. 2. 2012, sp. zn. 20 Cdo 1276/2011, ze dne 20. 7. 2010, sp. zn. 32 Cdo 2050/2010, a ze dne 28. 8. 2014, sp. zn. 30 Cdo 2102/2014. Dovolatelka rovněž upozornila na nálezy Ústavního soudu ze dne 26. 9. 1996, sp. zn. III. ÚS 176/96, ze dne 17. 9. 2002, sp. zn. I. ÚS 645/2000, ze dne 3. 11. 2011, sp. zn. III. ÚS 3645/10, a ze dne 27. 12. 2011, sp. zn. IV. ÚS 415/11. Zároveň odvolací soud dle dovolatelky nedostal ani nárokům stanoveným v ustálené rozhodovací praxi dovolacího soudu vztahující se k problematice posuzování nároků na náhradu nemajetkové újmy z titulu pobytu ve vazbě a z titulu nezákonného rozhodnutí (zahájení a vedení trestního stíhání), viz např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, a ze dne 29. 6. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1684/2010. Dovolatelka se domnívá, že v této věci jde o obdobný případ, jaký byl dovolacím soudem řešen již v rozsudku ze dne 1. 6. 2016, sp. zn. 30 Cdo 1635/2016.

21. Ve vztahu k nároku žalobce na náhradu nemajetkové újmy v souvislosti s pobytem ve vazbě měl dle dovolatelky odvolací soud pouze obecně a souhrnně konstatovat, že soud prvního stupně zvolil určení odpovídajícího finančního zadostiučinění nízkou paušální částkou s odlišením vyšší intenzity zásahu v prvních dnech nezákonné vazby s tím, že vzhledem k závažnosti zásahu nezákonné vazby do uvedených sfér života žalobce a jeho dosavadní bezúhonnosti je třeba stanovit odškodnění nemajetkové újmy vzniklé nezákonnou vazbou výrazně vyšší částkou, a to 2 000 Kč za den. Uvedl však pouze, jaké zásahy obecně shledává, aniž by sám rozebral své myšlenkové a analytické pochody, v čem konkrétně soud prvního stupně pochybil, tj. které zásahy hodnotí, na rozdíl od soudu prvního stupně, jako významně intenzivní a závažné a v čem tato významná intenzita a závažnost v konkrétním případě spočívá, a v čem spatřuje důvod pro vykročení z orientačních mantinelů stanovených např. v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2357/2010.

22. Za ještě patrnější má dovolatelka absenci naplnění výše uvedených požadavků ve vztahu k nároku žalobce na náhradu nemajetkové újmy v souvislosti s nezákonným rozhodnutím, tj. zahájením a vedením trestního stíhání žalobce. Odvolací soud totiž v tomto směru věnoval věci pouze jeden odstavec na straně 9 svého rozsudku, v němž však uvedl pouze obecná shrnutí, aniž by je jakkoli specifikoval a konkretizoval včetně konkrétních zásahů a jejich jednotlivé intenzity, z nichž své závěry dovozuje. Dovolatelka v odůvodnění napadeného rozsudku rovněž postrádá fakt, že žalobce byl z titulu nemajetkové újmy způsobené mu nepřiměřenou délkou daného trestního řízení odškodněn samostatně, a není tak zřejmé, zda vůbec a případně jak k této skutečnosti odvolací soud přihlížel a zda vůbec a jak tuto ve svých úvahách zohlednil, aby nedošlo k dvojímu odškodnění žalobce za tutéž skutečnost. Ve vztahu ke konstatování odvolacího soudu, že případ byl opakovaně medializován v místním i celostátním tisku včetně jména žalobce, pak dle dovolatelky opět absentuje jakákoli navazující myšlenka ve vztahu k závěrům, které z daného odvolací soud dovodil, kdy nadto není vůbec zřejmé, zda a případně jak se vypořádal s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu vztahující se k problematice medializace (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4280/2011). V následujícím odstavci pak odvolací soud opět jen konstatuje, že nemajetková újma, která žalobci trestním stíháním

vznikla, je rozsáhlejší, než byla stanovena soudem prvního stupně s tím, že za přiměřenou považuje částku 1 440 000 Kč.

23. Dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud zrušil dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

24. Žalobce ve svém vyjádření navrhl dovolání odmítnout, neboť u něj nejsou splněny předpoklady přípustnosti stanovené v § 237 o. s. ř., a pokud dovolání Nejvyšší soud shledá přípustným, aby je zamítl.

III. Formální náležitosti dovolání

25. Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění účinném od 1. 1. 2013 do 31. 12. 2013 (viz čl. II bod 7. zákona č. 404/2012 Sb. a čl. II bod 2. zákona č. 293/2013 Sb.), dále jen „o. s. ř.“

26. Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, za splnění podmínky § 241 o. s. ř. a § 241a odst. 2 o. s. ř.

IV. Přípustnost dovolání

27. Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

28. Podle § 237 o. s. ř. není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

29. V rozsahu vyhovujícího výroku rozsudku odvolacího soudu co do nároku na zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou rozhodnutím o vazbě není dovolání podle § 237 o. s. ř. přípustné. Odvolací soud se neodchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, jestliže žalobci přiznal zadostiučinění odpovídající částce 2 000 Kč za jeden den vazby. Ačkoliv Nejvyšší soud především na podkladě úrovně odškodňování v jednotlivých evropských státech, jakož i životní úrovně v České republice, dospěl k závěru, že adekvátním odškodněním je částka v rozmezí 500 Kč a 1 500 Kč za jeden den trvání vazby, v jejímž rámci soud promítne povahu trestní věci, celkovou délku omezení osobní svobody, následky v osobní sféře poškozené osoby, případně i další okolnosti, současně zdůraznil, že k tomuto rozmezí je nutno přistupovat pouze jako k orientačnímu s tím, že podléhá toliko úvaze soudu v konkrétním případě, k jaké částce dospěje. Nejvyšší soud uvedené rozpětí uvedl jen z důvodu zabránění extrémnímu poskytování zcela zjevně neodůvodnitelně nepřiměřeně nízkých či naopak zcela zjevně nepřiměřeně vysokých odškodnění (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2357/2010, uveřejněný ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 52/2012; rozhodnutí Nejvyššího soudu jsou též dostupná na www.nsoud.cz). Přiznanou částku stanovenou úvahou odvolacího soudu s ohledem na konkrétní okolnosti případu nelze považovat za neodůvodnitelně vysokou, určitě pak ne do té míry, aby ji bylo nutno korigovat dovolacím soudem.

30. Dovolání je podle § 237 o. s. ř. přípustné pro posouzení požadavků na stanovení výše náhrady nemajetkové újmy z titulu nezákonného rozhodnutí (zahájení a vedení trestního stíhání), neboť jejich posouzení v napadeném rozhodnutí je v rozporu s ustálenou rozhodovací praxí dovolacího soudu.

V. Důvodnost dovolání a právní úvahy dovolacího soudu

31. Dovolání je důvodné.

32. Podle § 31a OdpŠk se bez ohledu na to, zda byla nezákonným rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem způsobena škoda, poskytuje podle tohoto zákona též přiměřené zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu (odstavec 1). Zadostiučinění se poskytne v penězích, jestliže nemajetkovou újmu nebylo možno nahradit jinak a samotné konstatování porušení práva by se nejevilo jako dostačující. Při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění se přihlédne k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k nemajetkové újmě došlo (odstavec 2).

33. V rozsudku ze dne 27. 6. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2813/2011, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 122/2012, Nejvyšší soud konstatoval, že zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou trestním stíháním, které neskončilo pravomocným odsuzujícím rozsudkem, se poskytuje podle § 31a odst. 2 OdpŠk, jenž je normou s relativně neurčitou hypotézou, která není stanovena přímo právním předpisem, a jenž tak přenechává soudu, aby podle svého uvážení v každém jednotlivém případě vymezil sám hypotézu právní normy ze širokého, předem neomezeného okruhu okolností. Soudy při stanovení formy či výše zadostiučinění vychází především z povahy trestní věci, též z délky trestního stíhání, a především dopadů trestního stíhání do osobnostní sféry poškozené osoby. Forma a případná výše zadostiučinění nesmí být v rozporu s obecně sdílenou představou spravedlnosti, tj. její přiznání je nad rámec konstatování porušení práva namísto pouze tehdy, jestliže by se z hlediska obecné slušnosti poškozenému satisfakce skutečně mělo dostat.

34. V odůvodnění citovaného rozsudku dovolací soud blíže objasnil, co se rozumí povahou trestní věci, délkou trestního řízení a následky způsobenými trestním řízením v osobnostní sféře poškozené osoby a dále uvedl, k jakým dalším okolnostem je třeba při stanovení formy a výše zadostiučinění přihlídnout, a současně upozornil na nutnost odlišovat jednotlivé újmy a jejich příčiny, aby nedocházelo k jejich duplicitnímu odškodňování tam, kde žalobce uplatňuje obdobný nárok rovněž z důvodu nepřiměřené délky řízení či omezení osobní svobody.

35. Ačkoliv již rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 17. 12. 2014, č. j. 20 C 181/2011-315, ve spojení s rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 29. 4. 2015, č. j. 69 Co 135/2015-354, došlo k odškodnění újmy způsobené nepřiměřenou délkou trestního řízení, u něhož bylo v rámci stanovení přiměřeného zadostiučinění zohledněno kritérium významu předmětu řízení pro poškozeného a došlo ke zvýšení základní částky o 20 %, nevyplyvá z odůvodnění dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu, zda a jakým způsobem byla tato skutečnost zohledněna při stanovení přiměřeného zadostiučinění za újmu způsobenou trestním stíháním, aby nedocházelo ke dvojitmu odškodnění téhož. Právní posouzení odvolacího soudu ve vztahu k uvedenému je tak neúplné, a tudíž nesprávné.

36. Na svůj výše citovaný rozsudek Nejvyšší soud navázal v rozsudku ze dne 16. 9. 2015, sp. zn. 30 Cdo 1747/2014, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod číslem 67/2016, v němž doplnil, že „výše zadostiučinění přiznaného podle § 31a odst. 2

OdpŠk na náhradě nemajetkové újmy způsobené trestním stíháním, které skončilo zproštěním obžaloby nebo zastavením, musí odpovídat výši zadostiučinění přiznaného v případech, které se s projednávanou věcí v podstatných znacích shodují; významnější odchylka je možná jen tehdy, bude-li soudem řádně a přesvědčivě zdůvodněna. Nelze-li nalézt takový případ, který by se v podstatných znacích shodoval s projednávanou věcí, je třeba provést srovnání s jinými případy náhrad nemajetkové újmy (např. z titulu odpovědnosti státu za nezákonné omezení osobní svobody, nepřiměřenou délku řízení, náhrady nemajetkové újmy na zdraví ve formě bolestného nebo ztížení společenského uplatnění, újmy na osobnostních právech v rámci ochrany osobnosti, újmy z titulu porušení zákazu diskriminace podle obecné úpravy i v pracovněprávních vztazích, apod.). Soud přitom neopomene uvést podstatné společné a rozdílné znaky a v odůvodnění svého rozhodnutí vysvětlit, jakým způsobem se tyto společné a rozdílné znaky promítly do výše stanoveného zadostiučinění, tj. z jakého důvodu je přiznané zadostiučinění přiměřené ve srovnání s jiným zadostiučiněním přiznaným z jiného právního důvodu“. Jestliže nebude možné postupovat ani podle jiného případu náhrady nemajetkové újmy, je třeba stanovit přiměřené zadostiučinění v takové výši, která bude odpovídat ekonomické realitě České republiky a tomu, co by obecně bylo vnímáno jako spravedlivé (např. s ohledem na cenovou úroveň nebo výši průměrné mzdy).

37. V každém případě je primárně na žalobci, aby zvolil přesvědčivé srovnání s jinými případy odškodňování nemajetkové újmy vzniklé v důsledku porušení stejných práv, a není-li jich, pak i porušení jiných práv, bude-li zřejmé, že oba případy vykazují pro rozhodnutí soudu významné množství jednotících prvků. Bez tohoto srovnání zpravidla nebude možno učinit závěr, že právě žalobcem požadovanou částku (nebo i jakoukoliv jinou) lze považovat za přiměřené zadostiučinění, a za přiměřené zadostiučinění bude možno považovat konstatování porušení práva podle § 31a odst. 2 OdpŠk.

38. Byť požadavek srovnání výše žalované částky s jinými případy odškodnění primárně tíží žalobce, je nepochybně i v zájmu žalované, aby obdobně soudu předestřela srovnání s případy, kde nebylo poškozenému přiznáno zadostiučinění v penězích vůbec anebo bylo přiznáno v nižší než požadované částce.

39. Z odůvodnění napadeného rozsudku nevyplývá, že by odvolací soud porovnal adekvátnost výše přiznávaného zadostiučinění s jinými případy, které se s projednávanou věcí v podstatných znacích shodují. Jeho právní posouzení výše zadostiučinění je tak i v tomto ohledu neúplné, a tedy nesprávné.

40. Ve vztahu k posouzení významu medializace případu se odvolací soud omezil pouze na konstatování, že „případ byl opakovaně medializován v místním i celostátním tisku (včetně jména žalobce)“. Takové posouzení ovšem neodpovídá rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 3. 7. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4280/2011, v němž bylo konstatováno, že „k tíži státu lze přičíst excesivní způsob jednání orgánů činných v trestním řízení, které mohou mít za následek větší úkor později obžaloby zproštěné osoby. K takovým negativním projevům lze zařadit nevybíravé či urážlivé chování příslušníků vyšetřujícího policejního (popř. i soudního) orgánu ve vztahu k obviněné (obžalované) osobě. V této souvislosti nelze opomenout ani případné mediální vyjadřování orgánů činných v trestním řízení, kteréžto způsobem umocňujícím újmu obviněného (obžalovaného) komentují jeho domnělou trestnou činnost (např. rozsah či způsob provedení), či dokonce způsobem, který výslovně či nepřímou vede k porušení presumpce neviny.“ Ve vztahu k újmě způsobené vazebním stíháním Nejvyšší soud uzavřel, že „v tomto ohledu může být popřípadě relevantní i skutečnost, že informace o zatčení a vzetí do vazby – a za jakých okolností – byla šířena.“

41. Není-li však takových vyjádření či postupů ze strany orgánů činných v trestním řízení, a medializace případu je tak prostým důsledkem zásady veřejnosti trestního řízení a obecných veřejných poměrů případu, nelze přičítat státu k tíži, že princip presumpce nevinny byl narušen sdělovacími prostředky, či dokonce že jimi byl narušen ve značné míře. Zde totiž dochází k přetržení příčinné souvislosti mezi vedením trestního stíhání a skutečností, která újmu zakládá či zvyšuje. Lze k tomu poznamenat, že neodpovídající vyjadřování sdělovacích prostředků k probíhajícímu trestnímu stíhání může mít podle Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“) i negativní dopad do práva na spravedlivý proces (čl. 6 odst. 1 Úmluvy). ESLP k tomu uvedl, že „novináři na to musejí pamatovat, když píšou články o probíhajících soudních řízeních, neboť mimo hranice přípustného komentáře se mohou ocitnout výroky, u kterých by hrozilo, že – ať už úmyslně či nikoliv – sníží šance dotyčné osoby, že se bude těšit spravedlivému procesu, nebo podryje důvěru veřejnosti v roli, kterou soudy zastávají při výkonu trestní spravedlnosti“ (rozsudek senátu první sekce ESLP ze dne 5. 12. 2002, ve věci Craxi proti Itálii, stížnost č. 34896/97, § 101). Vždy je však třeba dbát, aby zároveň nedošlo k omezení práva na svobodu projevu. I ohledně posouzení významu medializace případu je tak právní posouzení věci odvolacím soudem minimálně neúplné, a tedy nesprávné.

42. Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též (v rozsahu, v jakém je dovolání přípustné) k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolatelka v této souvislosti namítla, že odůvodnění dovoláním napadeného rozsudku odvolacího soudu nespĺňuje parametry § 157 odst. 2 o. s. ř. a příslušné ustálené rozhodovací praxe dovolacího a Ústavního soudu „a to zejména ve vztahu k přesvědčivosti a přezkoumatelnosti zejména srozumitelnosti úvah a následných právních závěrů Městského soudu v Praze, které se promítly do meritorního rozhodnutí ve věci samé.“ Jak bylo shora konstatováno, uvedené nedostatky odůvodnění měly za následek neúplnost a tedy i nesprávnost právního posouzení žalobních nároků. Na jiné vady řízení nebylo dovolatelkou poukazováno a ani dovolací soud je neshledal.

VI. Závěr

43. Jelikož je rozhodnutí odvolacího soudu co do posouzení nároků žalobce na náhradu nemajetkové újmy z titulu nezákonného rozhodnutí (zahájení a vedení trestního stíhání) a následné výše zadostiučinění neúplné a tudíž nesprávné, dovolací soud postupem podle § 243e odst. 1 o. s. ř. v tomto rozsahu ve vyhovujícím výroku rozhodnutí odvolacího soudu zrušil, a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. V rozsahu, v jakém dovolání neshledal dovolací soud přípustným (vyhovující výrok ohledně nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené rozhodnutím o vazbě), dovolací soud dovolání podle § 243c odst. 1 o. s. ř. odmítl.

44. V dalším řízení odvolací soud znovu posoudí nárok žalobce na náhradu nemajetkové újmy z titulu nezákonného rozhodnutí (zahájení a vedení trestního stíhání), a to v kontextu výše uvedených závěrů dovolacího soudu, kdy neopomene ani další judikaturu Nejvyššího soudu, včetně té, na kterou odkázala dovolatelka. Poté znovu rozhodne o podaných odvoláních proti rozsudku soudu prvního stupně v rozsahu dotčeném tímto kasačním rozhodnutím.

45. Odvolací soud je ve smyslu § 243g odst. 1 části první věty za středníkem o. s. ř. ve spojení s § 226 o. s. ř. vázán právním názorem dovolacího soudu v tomto rozhodnutí vysloveným.

46. O náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího rozhodne soud v rámci nového rozhodnutí o věci (§ 243g odst. 1 věta druhá o. s. ř.).

P o u ě n í : Proti tomuto rozhodnutí není přípustný opravný prostředek.

V Brně dne 28. 8. 2018

JUDr. František Ištváněk v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení: Tereza Figurová